

Den grundlagsändring om utlandsspioneri som riksdagen klubbat är det största ingreppet i tryck- och yttrandefriheten på årtionden. Beslutet borde aldrig ha fattats.

AV: **Nils Funcke**

Ett grundskott mot yttrandefriheten

HÄROM VECKAN BESLÖT RIKSDAGEN om införandet av tre nya brott: utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri samt röjande av hemlig uppgift i internationellt samarbete. Spioneribrotten ska införas i brottsbalken men också i våra två yttrandefrihetsgrundlagar, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

De nya brotten berör grunden för det svenska statsskicket. I regeringsformen framhålls redan i första stycket den fria åsiktsbildningen som en förutsättning för demokratin. Begränsningar av opinionsfriheterna ska göras med största omsorg, vara proportionerliga, effektiva, förutsebara och komma tillrätta med ett dokumenterat problem. Bestämmelserna om utlandsspioneri brister på samtliga punkter.

Enligt förespråkarna är bestämmelserna nödvändiga för att Sverige fullt ut ska kunna delta i internationella insatser. De stater vi samarbetar med ska kunna känna tillit och de hemligheter som kan skada en insats förbli hemliga. Läckert hemliga uppgifter ut skadar det inte bara själva insatsen utan ytterst också Sveriges säkerhet.

Mot detta finns inget att invända så länge bestämmelserna bara infördes i brottsbalken. Inte heller att brottet vidgas till att gälla den som inte bara röjer upp-

gifter till främmande stater utan också till organisationer som kontrollerar ett visst landområde, IS brukar framhållas som ett exempel.

De flesta internationella insatser som Sverige deltagit i under decennier har haft ett gott syfte. Många gånger krävs användning av våld. Svenska soldater har skadats och dödats men också dödat i exempelvis Afghanistan.

NILS FUNCKE är journalist, författare och undervisar i journalistik. 2009–2012 satt han i Yttrandefrihetskommittén.

Insatserna är riskfyllda och gränsen för övergrepp mot stridande och civila är lätt att överträda. Krigets lagar är en sak, efterlevnaden ofta en annan. Ett exempel är Kongo där franska soldater våldtagit och misshandlat enskilda.

Skärningspunkten eller om man så vill avvägningen mellan allmänhetens rätt att få veta och skyddet för internationella insatser är allt annat än skarp. Däremot behövs skärpa och

noggranna överväganden vid utformandet av bestämmelserna, i synnerhet när det berör grundläggande principer i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

En grundbult är meddelarfriheten. Den ska och har fungerat som en pysven-

til för att missförhållanden, övergrupp och rättsröta ska kunna blottläggas och beivras. Uppgiftslämnare till en tid som Fokus skyddas mot efterforskning och repressalier från det allmänna och den som tar emot uppgifterna tystnadsplikt. Undantagen som beskyddet är noga specificerade och röra sådant som Sveriges säkerhetsuppgifter i enskilda sjukjournaler

NÄR DET GÄLLER UTLANDSSPIONAGE är det inte bara det riksdagen bestämt omfattas av sekretess som ska ses som hemligt. Regeringen menar att det andra känsliga uppgifter inom en insats och att till exempel ett anslag eller order till en underlydande räcker för en uppgift ska ses som hemlig. Riksdagen kan även delegera beslut om sekretess till utländska befälhavare eller chefer. Inte vackert för att uttrycka det militärt.

Sjukvårdsbiträdet Stine Christoffersen läxades upp av två chefer sedan hon berättat i Expressen om brist på covidvården på ett äldreboende. Hennes upprättelse när cheferna fälldes för mot meddelarfriheten.

Den läkare eller det sjukvårdsbiträdet som deltar i en internationell insats ser eller hör talas om att tillfångata

»Bra-att-ha-lagar hör inte hemma i lagstiftning över huvud taget och i synnerhet inte i grundlag

Insatser utomlands.
Svenska utlandsstyrkor
verksamta i Afghanistan
2010 och Mali 2021.

medvetet inte ges en korrekt vård och berättar om det för svenska medier har ingen meddelarfrihet. Om avslöjandet medför en allvarlig störning med ett annat land kan de ytterst dömas till fängelse för utlandsspioneri. Även den utgivare som publicerat uppgifterna och de journalister som befattat sig med dessa kan dömas.

Även om det finns ett försvarlighetsrekvisit i bestämmelserna är det många gånger omöjligt att i förväg avgöra vad som kan komma att bedömas som straffritt. Det gäller i synnerhet personer utan juridiska och eller journalistiska kunskaper. Riskerna är uppenbara för att den som ser eller hör talas om missförhållanden håller tyst och att utgivare och undersökande reportrar blir överdrivet försiktiga.

Motiven för att göra utlandsspioneri till ett tryckfrihets-, anskaffar- och meddelarbrott vilar inte på ett dokumenterat behov, utan är tänkta. Enligt utredningen kan det befaras att en utländsk makt använder bulvaner för att grundlagsskydda en webbplats och via den läcka hemliga uppgifter som kan skada vårt samarbete med andra länder. Tanken är långsökt. Varför ska den utländska makten gå

omvägen över en sådan publicering och därmed också exponera sig och sina medarbetare för Säkerhetspolisen?

Utländska makter är smartare än så. De kan få ut betydligt mer av en person som börjat lämna även de mest harmlösa uppgifter. Det finns heller inga exempel redovisade i utredningen eller propositionen där uppgifter publicerade i grundlagsskyddade medier skadat eller inneburit men för Sveriges möjligheter att delta in freds- och säkerhetsskapande insatser. De tre fall som nämns har ingen bärighet på medier som faller in under grundlagarna.

LÅT OSS TROTS ALLT SÄGA att möjligheten att skaffa ett frivilligt utgivningsbevis är problemet och att det är motiverat att ändra i tryckfrihetsförordningen. Ändringen ska i så fall ske enligt de regler som gäller för grundlagsändringar och begränsas till att åtgärda problemet. Det skulle kunna ske genom att höja kraven för att få eller helt avskaffa möjligheten att få ett frivilligt utgivningsbevis. Bra-att-ha-lagar hör inte

hemma i lagstiftningen över huvud och i synnerhet inte i grundlag.

Det vore ett mindre ingripande i randfriheten än att införa tre nya i tryckfrihetsförordningen. Att alte nativet över huvud taget inte övertas i utredningen, inom regeringen eller konstitutionsutskottet är bekymmersamt. Samtidigt är det begripligt efter utredningen som ligger till grund för beslutet gjorts av en ensam utredare inte av en parlamentariskt sammansatt kommitté med ett konstitutionellt sekretariat. Denna miss har ser fortplantat sig i hela lagstiftningske

Riksdagsbeslutet är största ingreppet i tryckfriheten och yttrandefriheten årtionden.

I stället borde kriminaliseringen begränsas

brottsbalken och meddelarfriheten intakt. Den har tjänat oss väl och given svensk förvaltning bättre samt bidrar till att bygga tillit till viktiga samhällsfunktioner som rättsväsendet. Den har en funktion för att bibehålla allmänhetens stöd för internationella insatser. ■

Under vinjetten Synvinkel ger Fokus plats för argumenterande texter av externa skribenter. Alla åsikter är skribentens egna.